

DZELZCEĻA UN PASTA-TELEGRĀFA UN TELEFONA RESORU ARODBIEDRĪBU LĪDZDALĪBA LIKUMDOŠANAS PROCESĀ DARBINIEKU DARBA APSTĀKĻU UZLABOŠANĀ (1922–1934)

HELĒNA EMERBERGA

Bc. hist., Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes maģistrante

E-pasts: helena.emerberga@inbox.lv

ANOTĀCIJA

Dzelzceļa un pasta resora strādnieku intereses aizstāvēja nozaru arodbiedrības. Galvenie jautājumi, kurus organizācijas visā parlamentārisma periodā centās likumiski uzlabot, bija darba laika samazināšana un algas palielināšana atbilstoši dzīves dārdzības rādītājiem. Raksta mērķis ir konstatēt, kā un ar kādām metodēm arodnieciskās organizācijas iesaistījās likumdošanā savu interešu aizstāvēšanā. Arodbiedrības Saeimas komisijām par nozaru problēmām periodiski adresēja iesniegumus ar lūgumu tās risināt, turklāt strādnieku prasības aktīvi aizstāvēja Saeimas komisiju sēdēs. Tādējādi arodbiedrības bija nozīmīgas vienas sabiedrības daļas viedokļu paušanā, lai gan visas prasības Saeima nespēja realizēt.

Atslēgvārdi: arodbiedrības, likumprojektu izstrāde, Saeima, sociālās likumdošanas komisija, darba laiks, alga.

IEVADS

Vienas nozares darba ņēmēji apvienojas arodbiedrībā, lai aizstāvētu strādnieku sociālās intereses. Latvijas teritorijā arodkustības idejas sākums meklējams 19. gs. otrās puses dibinātajās biedrībās, tomēr plašāka arodbiedrību dibināšana vērojama pēc 1905. gada 17. oktobra manifesta. Arodbiedrības dibināja dažādās nozaru rūpnīcās un kalpotāju darba vietās, un tās bija

pakārtotas Centrālajam birojam. Tajā pašā gadā valdības realizētās soda ekspedīcijas dēļ tika apturēta arodkustība (Lapa 1992, 90, 93, 103). Cara valdībai apzinoties, ka arodkustību pilnīgi nevarēs apturēt, 1906. gadā izdeva Pagaidu noteikumus arodbiedrībām un savienībām, tomēr to darbība politikas dēļ bija apgrūtināta (Bērziņš 2009, 273–277). Latvijā pirms 1923. gada Likuma par biedrībām, savienībām un politiskajām organizācijām (Valdības Vēstnesis, 18.07.1923., 1) spēkā bija Krievijas impērijas likums par biedrībām, tādēļ līdz ar Latvijas Republikas (turpmāk LR) proklamēšanu arodkustība varēja sekmīgi atjaunoties (Nr. 154. Likumu un valdības rīkojumu krājums (1919). 13. burt. Rīga, 170). Sākotnēji lielākā organizāciju apvienība bija Latvijas arodbiedrību centrālbirojs (sociāldemokrātiska). No tā 1921. gadā atdalījās Rīgas arodbiedrību centrālbirojs (turpmāk RABCB) (komunistiska). Vēlāk izveidojās Valsts un pašvaldību darbinieku centrālā savienība (turpmāk VPDCS) (pilsoniska) (Veckalns 1928, 509, 512).

Latvijas Republikas likumprojektus izstrādāja Saeimas komisijas. Saeimas 1923. un 1929. gada kārtības ruļļa 164. un 170. pants noteica, ka komisijas uz sēdēm bija tiesīgas aicināt jautājuma lietpratējus, viņiem iegūstot padomdevēja tiesības (Valdības Vēstnesis, 27.03.1923., 3; Valdības Vēstnesis, 10.04.1929., 3). Tādēļ arodnieciskās organizācijas bija nozīmīgas dalībnieces likumprojektu izstrādes procesā, aizstāvot nodarbināto tiesības un cenšoties uzlabot viņu darba apstākļus.

1922. gadā pieņemtais Likums par darba laiku (Valdības Vēstnesis, 01.04.1922., 1) paredzēja darba laiku fiziskā darba darītājiem – astoņas stundas, bet garīgā darba strādniekiem – sešas. Likuma 19. pants noteica atsevišķām nozarēm izstrādāt citu darba likumu, kas arī attiecās uz dzelzceļa un pasta-telegrāfa un telefona (turpmāk: P-Tt) resoru. 1923. gadā abām nozarēm pieņēma darba laika likumu (Valdības Vēstnesis, 15.09.1923., 1–2; Valdības Vēstnesis, 05.10.1923., 1–2). Tie iekļāva sieviešu un bērnu nodarbināšanas ierobežojumus, atvaļinājuma un brīvā laika noteikšanu, tomēr pēdējais atsevišķos gadījumos bija tikai nosacīts. Likumos bija būtiski trūkumi – darbinieki bija pakļauti vairāk nekā 10 stundu garai darba dienai. Abi likumi noteica nepieciešamās 208 stundas mēnesī, tomēr to aprēķināšana, kas būs redzams pēc arodbiedrību sūdzībām, nebija piemērota. Problēmas radīja nevis virsvalžu un kantor darbinieku, bet gan pārējo strādnieku algu aprēķināšana.

Latvijas historiogrāfijā arodkustības jautājums aplūkots plaši un vispārīgi, tādējādi neatspoguļo konkrētu arodbiedrību darbību. Līdz ar to arī pētījumi par dzelzceļa un pasta resora darbinieku arodbiedrībām, kas atspoguļo nozares darba problēmas un tā risināšanu caur likumdevēju, nav pieejami. Andrejs Veckalns (Veckalns 1928, 509–512), Ādolfs Šilde darbā “Latvijas vēsture 1914–1940. Valsts tapšana un suverēnā valsts” (1976) un Arnolds Aizsilnieks “Latvijas saimniecības vēsture 1914–1945” (1968)

vispārīgi iezīmējuši arodkustību un strādnieku sociālā stāvokļa problēmas, nesniedzot plašāku ieskatu to risināšanā. Līga Lapa un Jānis Bērziņš pievērsušies arodbiedrību pirmsākumu pētniecībai. Darbos izklāstīta ne tikai arodkustības rašanās, bet arī vispārīgais strādnieku stāvoklis. Šie darbi aptver Krievijas impērijas periodu, nevis 1922.–1934. gadu, tādējādi nav novērojama organizāciju pārstāvju iesaiste likumdošanas procesā. Kārļa Upīša “Nacionālās arodkustības gaitas” (1936) sniedz ieskatu arodkustībā ne tikai Latvijā, bet arī citās valstīs, tomēr darbs rakstīts Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma ideoloģijas iespaidā. Josifa Šteimaņa darbā “Cīņā pret kapitālu. Arodkustība Latvijā no 1920. līdz 1940. gadam” (1959) novērojama “buržuāziskās” Latvijas un sociāldemokrātu nomelnošana un RABCB nozīmes pārlietu celšana. Objektīvāku veikumu RABCB izpētē devusi Guna Plakane, izstrādājot maģistra darbu (2020). Arnis Klūnis un Rolands Pētersons “Arodbiedrību gadsimtā” (2006) arodbiedrības kustību starpkaru periodā aplūko no politiskās puses, galveno uzmanību veltot sociāldemokrātu un komunistu savstarpējām nesaskaņām un konkurencei.

Raksta mērķis ir konstatēt, kā un ar kādām metodēm arodnieciskās organizācijas iesaistījās likumdošanā savu interešu aizstāvībā. Hronoloģiskie ietvari ir no pirmās līdz ceturtās Saeimas darbībai. Rakstā izmantota vēsturiskās ģenēzes metode. Hronoloģiskā secībā tiks aplūkots, kā arodbiedrības likumdošanas ceļā centās panākt dzelzceļa un P-Tt resoru darbinieku darba laika likuma grozišanu atbilstoši organizāciju prasībām. Pētījumā izmantoti Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva LR Saeimas nepublicētie dokumenti, LR Saeimas stenogrammas un periodikas izdevumi.

DARBA LAIKA NORMĒŠANA

Arodbiedrību iesniegumi un visu četru Saeimu komisijas sēžu protokoli liecina, ka dzelzceļu un P-Tt darba laika likumi nozaru darbiniekus neapmierināja. Laika aprēķināšana dzelzceļniekiem bija pakļauta *aktīvam* (darbinieks nepārtraukti fiziski vai garīgi veica darba pienākumus), *pasīvam* (darbinieks atradās darba vietā, bet nepildīja aktīvu darba laiku, piemēram, vilcienu apkalpošana stacijās) un *efektīvam* (iegūst no aktīvā (100 % apmērā) un pasīvā darba (stundas reizinātas pēc attiecīgajiem koeficientiem (0,33–0,90) laika summēšanas) darba laikam (turpmāk: trīsdalīgais darba laiks). P-Tt resorā laika aprēķināšana nebija pakļauta dzelzceļnieku laika iedalījumam, tomēr arī viņiem bija jāstrādā garas stundas. Abos resoros daļēji tika ieskaitīts darba laiks, kad strādnieks atradās darbā, bet neveica savus tiešos uzdevumus. Tādēļ tas būtiski ietekmēja laika aprēķināšanu – darbinieks mēnesī nostrādāja vairāk, bet tas netika ieskaitīts kā pilnais laiks. Šīm nozarēm bija jāstrādā vairāk par 10 stundām dienā. Tas

ietekmēja darbinieku veselību, darba kvalitāti un pārstrādāšanās dēļ brīžiem apdraudēja dzīvību. Tādēļ likumdošanas ceļā arodbiedrību pārstāvji, iesūtīt iesniegumus vai apmeklējot Saeimas komisijas sēdes, centās panākt normētu darba laiku līdz astoņām stundām dienā.

1923. gadā pieņemtā dzelzceļnieku darba likuma turpmākā grozīšana bija sarežģīta, kuru veica Saeimas sociālās likumdošanas un budžeta komisija. Likumprojekts nokļuva pirmās un otrās Saeimas sēdēs, tomēr to nepieņēma deputātu un frakciju dažādu viedokļu dēļ. Otrās Saeimas 1928. gada 18. maija sēdē jautājuma referenti no sociālās likumdošanas un budžeta komisijas ziņoja, ka likumprojekts ir jāpieņem, lai gan tajā joprojām bija trīsdaļīgais laika sadalījums un prasītu Ls 1 300 000. To atbalstīja sociāldemokrātu un jaunzemnieku frakcija Pētera Zeibolta un Kristapa Bahmaņa vārdā. Augusts Briedis no Zemnieku savienības un Gustavs Reinhards no Kristīgās nacionālās apvienības uzskatīja, ka likumprojekts nav atbalstāms. Aizklātā balsošanā likumprojekts tika nodots atpakaļ komisijām, nemainot darba laika likumu (LR Otrās Saeimas stenogrammas (turpmāk: SSt), 9. sēdē [1928]. Rīga: LR Saeima, 283.–292., 299.–309. sl.). Šāds stāvoklis radīja neapmierinātību arodbiedrību vidū, tādēļ to iesniegumu sūtīšana komisijām neapstājās. Piemēram, P. Zeibolta, Dzelzceļnieku savienības priekšsēdētāja, parakstītais iesniegums Saeimas priekšsēdētājam prasīja caurskatīt darba laiku. Joprojām darbinieki bija pārpūlēti, veselības problēmas, arī invaliditāte un pat nāves gadījumi nebija zuduši (LNA-LVVA, 5485–1–4053, 105. lp.). Tomēr Otrās Saeimas laikā uzlabojumi netika sasniegti.

Ceturtais Saeimas sociālās likumdošanas komisija 1933. gada 22. februārī atsāka caurskatīt likumu par darba laiku dzelzceļa darbiniekiem. Likumprojekts bija jāgroza pasaules ekonomiskās krīzes periodā, kas radīja lielākas finansiālas grūtības nekā iepriekš. Šī jautājuma referents bija P. Zeibolts. Pārstāvji no Dzelzceļu biedrības (J. Bērziņš) un savienības (J. Pētersons) norādīja likuma un krīzes sekas. Dzelzceļu virsvalde no resora atlaida aptuveni 740 personu. Darbinieku atlaišana veicināja esošo strādnieku pārpūli. Iepriekšējo septiņu vai astoņu cilvēku darbu krīzes apstākļos veica divi, nepalielinot atalgojumu, turklāt joprojām pastāvēja trīsdaļīgais darba laiks. Tautas labklājības ministrijas pārstāvis F. Roze ierosināja vispārīgi pāriet no 48 uz 40 stundu garu darba nedēļu, izmaiņas ienesot arī dzelzceļa resorā. Pēc viņa domām, tas varētu piešķirt iespēju dzelzceļa resorā nodarbināt bezdarbniekus. Pret to iestājās organizāciju pārstāvji, jo ne visiem bezdarbniekiem bija nepieciešamās amata zināšanas (LNA-LVVA, 5485–1–3682, 8.–9. lp.).

1. martā komisijas locekļi sāka likuma pantu lasīšanu. Kārlis Kiršteins no Demokrātiskā centra un bezpartejisko sabiedrisko darbinieku frakcijas un P. Zeibolts iesniedza priekšlikumu likvidēt trīsdaļīgo darba laiku. Šādas prasības periodiski izteica arī organizācijas. Tomēr balsojumā to noraidīja līdzekļu trūkuma dēļ. Noraidīja arī ideju par vispārīgu pāriešanu uz astoņu

stundu garu darba dienu, jo grozījumi paredzētu Ls 1 600 000 izdevumus (LNA-LVVA, 5485–1–3682, 11.–12. lp.). Likuma izskatīšana turpinājās aprīlī. Dzelzceļnieku arodbiedrība presē publicēja, ka komisija daļu no tās priekšlikumiem atbalstīja: 4., 5., 7., 14. pantu (darba koeficienta pacelšana; noteikt atļautās stundas diennaktī; nakšu, svētdienu un svētku dienu strādājošiem piešķirt mēnesī četras brīvas dienas). Savukārt daļēji pieņēma 15. pantu (vēlējās panākt visiem četru nedēļu atvaļinājumu gadā, bet to piešķīra lokomotīvu vadītājiem un konduktoriem, pārējiem trīs). Noraidīja 3. un 8. pantu (darba laika aprēķināšanā ļaut piedalīties ne tikai Dzelzceļnieku savienībai un biedrībai, bet arī citām; ja darbinieks nostrādājis divas nakts dežūras pēc kārtas vai svētku dienas, tad šo dienu samaksu palielināt līdz 75 %) (Dzelzceļnieku Domas, 01.04.1933., 3–4).

17. maijā bija jānotiek likuma par darba laiku dzelzceļā trešajam lasījumam. Referents P. Zeibolts nezināmu iemeslu dēļ nebija ieradies (LNA-LVVA, 5485–1–3682, 33. lp.), tādēļ pavasara sesijā jautājums netika izlemts. Rudens sesijā, 25. oktobrī, P. Zeibolts vēlējās noturēt lasījumu, tomēr balsojuma ceļā (5 : 4) to noraidīja, jo krīzes ietekmē sociālās likumdošanas komisija pārorientējās uz bezdarba samazināšanas un iedzīvotāju medicīniskās ārstēšanas nodrošināšanas jautājumiem (LNA-LVVA, 5485–1–3677, 44. lp.; Zālite 2003, 537–538).

Līdzīga situācija aplūkotajā periodā novērojama P-Tt resorā – garas maiņas un nepiemēroti darba apstākļi. Organizāciju pārstāvji, kā J. Pētersons, P-Tt arodbiedrība, visbiežāk sociālās likumdošanas komisijai adresēja iesniegumus ar aicinājumu grozīt P-Tt darba laika likumu. 1927. gadā komisija jauno redakciju (paredzēja pāreju uz sešām, astoņām, desmit stundām) nodeva budžeta komisijai (LNA-LVVA, 5485–1–3677, 47.–49. lp.), kura to neizskatīja līdz pat 1928. gadam. 8. jūnija Saeimas sēdē nobalsoja par šā jautājuma izņemšanu no dienas kārtības, jo daļa deputātu (G. Reinharde) uzskatīja, ka likums bija pārāk complicēts. Starp budžeta un sociālās likumdošanas komisijām nebija vienprātības. Pirmā likumprojektu vēlējās noraidīt, bet otrā – pieņemt. Turklāt deputāti nepaspēja izskatīt likumu, jo dienas kārtībā kopā bija 19 punkti, sēde beidzās ap 23.00, un tā bija Otrās Saeimas pēdējā sēde (LR II SSt, 9. sesija [1928]. Rīga: LR Saeima, 896.–897. sl.). Šo jautājumu bez rezultātiem caurskatīja arī turpmākie Saeimas sasaukumi.

DARBA ATALGOJUMA PALIELINĀŠANA

Pēc 1921. gada likuma par valsts dienestā strādājošo personu sadalījumu amatu kategorijās visi darbinieki bija sadalīti 20 algu kategorijās, nosakot algu attiecību starp augstāko un zemāko 1 : 6 (Valdības Vēstnesis,

20.05.1921., 1). 1923. gadā atalgojuma likumā definēts, ka visi darbinieki saņēma ģimenes piemaksas 8 % no algas (Valdības Vēstnesis, 02.03.1923., 1).

1923. gadā P-Tt arodbiedrības (F. Zvejnieks) un Dzelzceļnieku savienības (J. Eglītis) pārstāvji budžeta komisijai iesniedza pārskatu par dzīves dārdzības radītajām sekām (daļa strādnieku bija maksātnespējīgi). Apziņoties, ka valsts finansiālais stāvoklis neļautu paaugstināt algas, pārstāvji lūdza izmaksāt vienreizēju pabalstu viena mēneša algas apmērā, bet ne mazāk kā Ls 80 (LNA-LVVA, 5485-1-1821, 56. lp.). 1924. gada nogalē budžeta komisija runāja par valsts darbinieku algām un dzīves dārdzību. Sēdē pirmo reizi piedalījās valsts darbinieku organizāciju pārstāvji (Valsts darbinieku arodbiedrība (J. Ramats, D. Vilsons), P-Tt biedrība (J. Višņa) un Dzelzceļnieku savienība (P. Zeibolts)), kuri pieprasīja 30 % algas paaugstināšanu, kas netika pieņemts (Valsts Darbinieku Balss, 20.12.1924., 4-6).

No 1925. gada 14. jūlija algu kategoriju attiecība mainījās uz 1 : 10 (Ls 60 : 600), turklāt no 11. kategorijas algas apmēri palika nemainīgi (Valdības Vēstnesis, 16.07.1925., 1). Pret to iestājās P-Tt arodbiedrība, Latvijas dzelzceļnieku savienība un biedrība. 1928. gadā LABCB Valsts darbinieku sekcija Saeimas priekšsēdētājam Paulam Kalniņam iesniedza prasību uzlabot zemāko un vidējo darbinieku algu kategorijas, samazinot augstāko kategoriju algas (LNA-LVVA, 5485-1-4049, 1. lp.). Nākamajā gadā Valsts darbinieku sekcija iesniedza atkārtotu prasību veikt algu kategoriju revīziju, zemākajai kategorijai saņemot vismaz dzīves iztikas minimumu Ls 100 ar 13. mēneša algas un Ziemassvētku izmaksu; algu kategoriju attiecības atjaunot sākotnējās robežās un visiem piešķirtu vienādu ģimenes pabalstu Ls 25 (LNA-LVVA, 5485-1-4053, 119.-120. lp.).

Saeima 1929. gada 15. marta sēdē pieņēma organizāciju prasības un noteica valdībai divu nedēļu laikā izstrādāt jaunu likumprojektu atbilstoši prasībām (LR III SSt, 2. sesija [1929]. Rīga: LR Saeima, 642.-644. sl.). Uzlabojumi tika sasniegti jūnijā. Zemākā kategorija saņēma Ls 80, bet vienlaikus līdz Ls 740 palielināja algu augstākajai kategorijai (Valdības Vēstnesis, 29.06.1929., 1). Tomēr krīzes ietvaros deputāti samazināja dzelzceļa un P-Tt darbinieku virsstundu atalgojumu. P-Tt resoram atalgojumu līdz 30 nostrādātām virsstundām samazināja no 50 līdz 30 %, vairāk par 30 stundām – no 100 līdz 60 %; dzelzceļā – līdz 50 virsstundām no 50 līdz 30 %, vairāk par 50 virsstundām – no 100 līdz 60 % (Valdības Vēstnesis, 29.06.1929., 5).

Oktobrī VPDCS priekšsēdētājs K. Kiršteins uzsvēra, ka savienības locekļi mēģinās panākt pēc iespējas labvēlīgāku iznākumu strādniekiem, bet viss bija atkarīgs no valsts budžeta. Algas paaugstināšanas programmai bija nepieciešami ap Ls 5 000 000. Ja šī summa būtu pieejama, Centrālā savienība bija sastādījusi jaunu algas sadali, tomēr 20. kategorija saņemtu Ls 85. Ja līdzekļi nebūtu pieejami, tad savienība pieprasīja pabalstu izmaksu viena

mēneša algas apmērā, tomēr tas neatrisinātu situāciju ilgtermiņā (Dzelzceļnieks, 15.10.1929., 1–2).

Bija trīs varianti zemākajai algai – Ls 100, 90 vai 84. To autori: arodbiedrības, sociāldemokrātu frakcija, valdība. Organizācijas mēģināja ietekmēt komisiju lēmumus, lai strādnieks saņemtu Ls 100. Valsts darbinieku arodbiedrība kopā ar Valsts darbinieku biedrību, Dzelzceļnieku savienību un P-Tt savienību Saeimai iesniedza pirmo no arodbiedrībām iedzīvotāju skaitliski visvairāk parakstīto iesniegumu (16 180), kurā pieprasīja zemāko un vidējo algu paaugstināšanu, uzlabot veselības sistēmas pieejamību un normēt darba laiku dzelzceļa un P-Tt resorā (Latvijas Dzelzceļnieku Vēstnesis, 18.05.1929., 6–7).

17. decembrī budžeta komisijas sēdi apmeklēja organizāciju pārstāvji (V. Ganšovs, E. Zandbergs), tomēr balsojuma rezultāts bija nelabvēlīgs Ls 100 un 90 (Valsts darbinieks, 19.12.1929., 374). Saeimas 18. decembra sēdē valdība iesniedza algu likumprojektu – Ls 84 algu 20. kategorijai, nemainot ģimenes piemaksas. G. Reinhards minēja, ka darbinieku algas visās kategorijās bija nepietiekamas. J. Višņa (LSDSP) uzsvēra, ka pavasara sesijā Saeimas vairākums valdībai uzdeva izstrādāt zemāko kategoriju algu paaugstināšanas programmu, sākot ar Ls 100, nevis mazāk. Pēc Saeimas deputātu viedokļu paušanas sekoja likumprojekta balsojums. Pretēji organizāciju prasībām pieņēma Ls 84 zemākai algu kategorijai, tomēr algas līdz ceturtajai kategorijai palika nemainīgas (Valsts darbinieks, 19.12.1929., 393–400).

SECINĀJUMI

Dzelzceļa un pasta-telegrāfa un telefona resora darbinieku pārstāvošās organizācijas iesaistījās strādājošo darba apstākļu uzlabošanā, jo uzskatīja, ka pastāvošie darba likumi bija neatbilstoši, tādēļ prasīja samazināt darba laika stundas un paaugstināt atalgojumu. Mērķu sasniegšanai organizācijas izmantoja divus veidus, lai ietekmētu likumdevēja varu: iesniegumu iesūtīšana komisijām par sociālajām problēmām vai komisiju, visbiežāk sociālās likumdošanas, sēžu apmeklēšanu, konsultējot deputātus par nozaru aktuālajām problēmām un strādnieku prasībām. Svarīga bija arodbiedrību locekļu parakstu vākšana par vēlmi grozīt darba likumu.

Arodbiedrību līdzdalība likumprojektu izstrādē bija nepieciešama sabiedrības viedokļu pārstāvēšanā, tomēr visas organizāciju prasības Saeima nevarēja realizēt. To ietekmēja valsts finansiālo līdzekļu iespējas un deputātu nevienprātība attiecībā pret grozījumiem. Darba stundu samazināšana netika sasniegta nevienā no resoriem. Nozīmīga bija arodbiedrību iesaiste atalgojuma paaugstināšanā zemākajām strādnieku kategorijām, lai

gan netika realizētas visas prasības – algu attiecību normēšana un vienādas ģimeņu piemaksas. Algas apmērs 20. kategorijai nesasniedza Ls 100, tomēr parlamentārisma laikā tas palielinājās par Ls 24, kas spiedīgos finansiālos apstākļos vērtējams pozitīvi. Turklāt Saeima pieņēma valdības izstrādāto algas sistēmu, kas maz atšķīrās no Valsts un pašvaldību darbinieku centrālās savienības aprēķiniem.

AVOTI

NEPUBLICĒTIE

Latvijas arodbiedrību centrālbiroja valsts darbinieku sekcija. Ziņojums [latviešu val.], 11.03.1929. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (Rīga, turpmāk: LNA-LVVA), 5485–1–4053, 119.–120. lp.

Latvijas Dzelzceļnieku savienība. Ziņojums [latviešu val.], 14.03.1929. LNA-LVVA, 5485–1–4053, 105. lp.

Sociālās likumdošanas komisijas sēdes protokols Nr. 11. [latviešu val.], 01.03.1933. LNA-LVVA, 5485–1–3682, 11.–12. lp.

Sociālās likumdošanas komisijas sēdes protokols Nr. 9. [latviešu val.], 22.02.1933. LNA-LVVA, 5485–1–3682, 8.–9. lp.

Sociālās likumdošanas komisijas sēdes protokols Nr. 29. [latviešu val.], 17.05.1933. LNA-LVVA, 5485–1–3682, 33. lp.

Sociālās likumdošanas komisijas sēdes protokols Nr. 52. [latviešu val.], 25.10.1933. LNA-LVVA, 5485–1–3677, 44. lp.

Sociālās likumdošanas komisijas sēdes protokols Nr. 33. [latviešu val.], 13.10.1927. LNA-LVVA, 5485–1–3677, 47.–49. lp.

Ziņojums [latviešu val.], 17.12.1923. LNA-LVVA, 5485–1–1821, 56. lp.

Ziņojums [latviešu val.], 21.05.1928. LNA-LVVA, 5485–1–4049, 1. lp.

PUBLICĒTIE

Algu paaugstinājumu prasība Saeimai ar 16 180 parakstiem. *Latvijas Dzelzceļnieku Vēstnesis*, 18.05.1929., 9, 6–7.

Cīņas turpmākā gaita. *Valsts darbinieks*, 19.12.1929., 374.

Kad valsts darbinieki saņems algas paaugstinājumu. *Dzelzceļnieks*, 15.10.1929., 1–2.

Kā norit darba laika likuma apspriešana Saeimā. *Dzelzceļnieku Domas*, 01.04.1933., 3–4.

Kā pieņēma jauno algu likumu Saeima. *Valsts darbinieks*, 19.12.1929., 393–400.

Latvijas Republikas Saeimas kārtības rullis. *Valdības Vēstnesis*, 27.03.1923., 3.

Latvijas Republikas Saeimas kārtības rullis. *Valdības Vēstnesis*, 10.04.1929., 3.

Likums par biedrībām, savienībām un politiskajām organizācijām. *Valdības Vēstnesis*, 18.07.1923., 1.

Likums par darba laiku. *Valdības Vēstnesis*, 01.04.1922., 1.

Likumu un valdības rīkojumu krājums (1919). 13. burt., Nr. 154. Rīga, 170.

LR II Saeimas stenogrammas, 9. sesija [1928]. Rīga: Latvijas Republikas Saeima, 283.–292., 299.–309., 896.–897. sl.

LR III Saeimas stenogrammas, 2. sesija [1929]. Rīga: Latvijas Republikas Saeima, 642.–644. sl.

Noteikumi par civilresoru darbinieku atalgojumu. *Valdības Vēstnesis*, 02.03.1923., 1.

Noteikumi par darba laiku dzelzceļu darbiniekiem. *Valdības Vēstnesis*, 15.09.1923., 1–2.

Noteikumi par darba laiku pasta-telegrāfa un telefona darbiniekiem. *Valdības Vēstnesis*, 05.10.1923., 1–2.

Noteikumi par valsts darbinieku atalgojumu. *Valdības Vēstnesis*, 16.07.1925., 1.

Noteikumi par valsts darbinieku atalgojumu. *Valdības Vēstnesis*, 29.06.1929., 1.

Noteikumi par valsts dienestā strādājošo personu sadalījumu amatu kategorijās. *Valdības Vēstnesis*, 20.05.1921., 1.

Pārgrozījumi attiecīgos likumos un noteikumos sakarā ar jauniem noteikumiem par valsts darbinieku atalgojumu. *Valdības Vēstnesis*, 29.06.1929., 5.

Valsts darbinieku algu jautājums Saeimas budžeta komisijā. *Valsts Darbinieku Bals*, 20.12.1924., 4–6.

LITERATŪRA

Bērziņš, J., 2009. *Latvijas rūpniecības strādnieku sociālais portrets 1900–1914*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.

Lapa, L., 1992. Arodorganizāciju pirmsākumi Latvijā 1905. gadā. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1992, 2, 89–106.

Veckalns, A., 1928. Daži dati no Latvijas arodnieciskās kustības vēstures. Izaks, J., sast. *Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados*. Rīga: Golts un Jurjans.

Zālite, E., 2003. Sociālā nodrošināšana un apdrošināšana. Veselības aizsardzība. Bērziņš, V., red. *20. gadsimta Latvijas vēsture*. II sēj.: *Neatkarīgā valsts, 1918–1940*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.

PARTICIPATION OF RAILWAY AND POSTAL-TELEGRAPH AND TELEPHONE TRADE UNIONS IN THE LEGISLATIVE PROCESS TO IMPROVE THE WORKING CONDITIONS OF EMPLOYEES (1922–1934)

HELĒNA EMERBERGA

Bc. hist., MA student at the Faculty of the History and Philosophy, University of Latvia

E-mail: helena.emerberga@inbox.lv

ABSTRACT

The interests of railway and postal workers were defended by trade unions. The main issues that the organisations sought to improve legally throughout the parliamentary period were the reduction of working hours and the increase of salaries in line with the cost of living. The aim of this article is to establish how and by what methods trade unions engaged in the legislative process to defend their interests. Trade unions periodically addressed requests to the parliamentary commissions on problems, and actively defended workers' demands at parliamentary commission meetings. Trade unions were thus an important element in expressing the views of a one section of society, although not all demands could be met by the *Saeima*.

Keywords: trade unions, legislative drafting, *Saeima*, Social Legislation Commission, working time, salary.

SUMMARY

The article “Participation of railway and postal-telegraph and telephone trade unions in the legislative process to improve the working conditions of employees (1922–1934)” takes a closer look at the cooperation relations between the *Saeima* and trade unions. A trade union brings together workers from the same industry to gain a stronger role in defending their interests. The article discusses how the organisations of the railway and postal-telegraph sectors defended the interests of workers in the legislative process to reduce working hours to 8 hours a day and to raise salaries because they did not match the cost of living.

The aim of the article is to establish how and by what methods the trade unions were involved in the legislative process to defend their interests. The research uses the method of historical genesis. The chronological

structure of the study shows how the trade unions tried to legislate for the amendment of the working time law for railway and postal-telegraph and telephone workers in line with the organisations' demands. Trade unions periodically addressed complaints to the *Saeima* commissions on issues in the sectors, asking the commissions to resolve them. On the issue of working conditions for railway, postal-telegraph and telephone workers, the *Saeima* received the most signed petitions from citizens asking for changes to the relevant laws. The trade unions actively defended the workers' demands at the meetings of the *Saeima* commissions. Trade unions were an important element in presenting the views of a particular part of society, although the *Saeima* was not able to satisfy all the demands.